

MODELARI

Propostes per ara mateix

ISIDRE GRAU

Italo Calvino no va ser a temps de llegir-les però les va deixar escrites, totes menys una, la que s'havia de titular *Consistència*. Així doncs, són les *Sis propostes per al proper millenni* (Ed. Empúries) però només n'hi ha cinc: *Lleugeresa*, *Rapidesa*, *Exactitud*, *Visibilitat* i *Multiplicitat*. L'autor va redactar aquestes conferències de vint-i-tantes pàgines cadascuna per encàrrec de la Universitat de Harvard, per tal que les llegís durant el curs 1985-1986 a la càtedra de les *Charles Eliot Norton Poetry Lectures*. Però ell va morir el 19 de setembre de 1985, una setmana abans d'emprendre el viatge als Estats Units, i la seva filla es va ocupar de publicar uns textos que des del 1989 van donant la volta al món, amb unes resonàncies profètiques que cada cop es demostren més encertades.

Llegides en el llibre, les seves propostes tenen la virtut d'acostar-nos al pensament de qui va creure en els valors específics de la literatura i en va crear amb un segell personalíssim (*El baró rampant*, *Les ciutats invisibles*, *Si una nit d'hivern un viatger...*). Però, a més, vistes en el seu conjunt, constitueixen una proclama estètica en el temps de la velocitat.

Calvino assenyala dues vocacions oposades que competeixen en la literatura des de fa segles: la que fa del llenguatge un element sense pes, com un camp d'impulsos magnètics, i la que comunica

Les propostes de Calvino ens acosten a qui va creure en els valors específics de la literatura

al llenguatge el pes, el gruix i la concreció de les coses, els cossos i les sensacions. I ell s'inclina per la lleugeresa, en el sentit de treure càrrega als personatges i als espais, com una reacció contra la pesantor de viure, tot i que accepta que darrere la gran extensió del software hi ha el hardware que el fa possible.

Si invoca la rapidesa és en nom de l'economia del relat que porta cap a l'essència. El resum despulat que molts contes clàssics fan dels fets és una forta provocació a la imaginació del lector, que se sent convidat a activar el raonament i a completar la història per la seva banda. És en aquest sentit que, per respondre a la congestió dels temps, la literatura ha de tendir a la màxima concentració de la poesia i del pensament.

L'opció de l'exactitud reclama que el disseny de l'obra estigui ben definit i calculat i que el seu desenvolupament convoqui imatges nítides, incisives i memorables, a través d'un llenguatge precís, amb

JORDI BALLONGA

un lèxic que reproduïx els matisos del pensament i la imaginació. Contra la saturació d'imatges que mostren la inconsistència del món, la literatura encara té la possibilitat de crear realitat sòlida a través del llenguatge, i de fer com Paul Valéry, que es prenia la poesia com una tensió cap a

l'exactitud, o com Leonardo da Vinci, que buscava l'expressió més rica, subtil i precisa.

La recomanació de la visibilitat vol potenciar la imaginació com a via de participar en la veritat del món. Hi ha dos processos imaginatius: el que va de la paraula a la imatge

visual i el que va de la imatge visual a l'expressió verbal. Es tracta de reivindicar el poder de l'alta fantasia que mena a l'evocació visual, perquè una imatge pugui ser el punt de partida d'una història. Però Calvino és conscient de les dificultats que té la fantasia per sobreviure el 2000 i recomana el reciclatge de les imatges usades o fer el buit per començar des de zero.

La darrera conferència es basa en la multiplicitat per referir-se a la vocació enciclopedista que té la novel·la moderna, entesa com a mètode de coneixement que estableix una xarxa de relacions entre fets i persones. Joyce va fer del seu *Ulisses* un compendi d'estils; Mann va convertir *La muntanya màgica* en el punt de partida dels fils mestres del pensament; Proust va intentar esgotar la multiplicitat del temps

amb la *Recherche*, i una llarga llista d'enciclopedistes, que podria continuar amb Musil, Pèrec...

I amb Calvino, que amb les seves propostes ens ha deixat la complexa recepta literària per al 2000, quan les novel·les més exhaustives hauran de ser escrites amb esperit de brevetat.

PARLEM-NE

La senyora Roser Bosch em telefona molt amoinada per uns quants símptomes de la mala salut de la llengua. Concretament, es queixa del programa d'Andreu Buenafuente de TV3, paradigma d'escàndol lingüístic, de castellanització total; del FC Barcelona, on el castellà és des de fa anys l'única llengua en molts dels usos públics de l'entitat; i del fet persistent d'usar el castellà amb els forasters, i ara particularment amb els immigrants de fora d'Espanya. I em demana disculpes: potser em diu coses que jo ja les sé, potser me les hauria d'argumentar més bé...: m'ho diu com pot. Però és que no sap a qui adreçar-se, està escandalitzada i apenada i ha pensat que potser jo hi podria fer alguna cosa. Perquè bé hi hauria de fer alguna cosa algú, si no volem que irremediablament el català acabi de perdre el poc ús social que encara té i la miqueta de dig-

nitat que encara li queda.

Tots ens creiem que hi ha algú més amunt que nosaltres que té algun poder superior sobre la llengua, que pot fer alguna cosa per frenar la davallada alarmant a què la veiem sotmesa des de fa uns anys, tant pel que fa a la seva qualitat com pel que fa al seu paper en la societat. Però quan parlem els uns amb els altres ens adonem de la realitat pelada: tots ens trobem igual, tots escoltem, lamentem i no sabem què dir-hi ni, sobretot, què fer-hi. I acabem mirant cap a un altre costat o fent-hi una brometa. Tots: els ciutadans sense cap responsabilitat política ni cultural i els professors, els escriptors, els sociolingüistes, els presidents

Resituar-nos

JOAN SOLÀ

d'associacions cíviques, culturals o esportives, els acadèmics de la llengua. I els polítics: els polítics haurien d'estar sensibilitzats envers el problema i haurien de fer alguna cosa important amb urgència. Però no: ells es troben com nosaltres, si fa no fa, i tenen maldecaps més urgents; per exemple, negar els uns el que afirmen els altres en aquesta qüestió, i assegurar-se els vots: i això segon, quan es topa amb la qüestió de la llengua, vol dir por.

Comparteixo plenament les consideracions de la senyora Bosch, en els tres punts que comenta. Referint-me només a la televisió, considero que l'espectacle lingüístic que dona el programa d'Andreu Bu-

enafuente és, ras i curt, una burla lingüística, una perillósíssima pràctica d'un poti-poti lingüístic que deu fer tan mal com el bé que puguin fer la majoria dels altres programes de l'emissora junts. No defenso pas l'immobilisme ni el purisme lingüístic: no és el meu credo. Però la llengua hauria de ser, almenys per a les televisions catalanes, alguna cosa més que un parrac que tothom té dret a continuar estripant-lo i arrossegant-lo histriònicament pels escenaris. Abans del Buenafuente hem tingut persones modèliques en aquest sentit, que han interessat el públic sense practicar aquest escarni extrem; ergo, no és cap preu que hàgim de pagar per tenir públic.

Ho comento amb Josep M. Pons, vicerector de Política Lingüística de la Universitat de Barcelona, fent insistència en l'aspecte polític; i ell m'hi fa un comentari útil. Al començament de la transició ens vam arribar a creure, ingenu, que ja s'havia acabat a Espanya el secular tarannà ferriament i visceralment centralista i castellanista. Ens vam equivocar estrepitosament: ha ressorgit amb més força que mai. Es tracta de resituar-nos, de ser realistes, de tornar a pensar quin és el nostre present i el nostre futur possibles: ens cal definir amb precisió quin és el paper que volem, que podem voler, per al català en la nostra societat. Sense rancúnies, sense aspirar cegament a la lluna, sense desànim. I aleshores, un cop aclarits, es tracta de tornar a actuar amb fermesa, amb il·lusió, i "a quatre mans", com ha dit algú: conjuntament la societat civil i els polítics.